Sári László

Lin-csi apát pesti rokona és a tudás kérdései

– Hányféle tudás van egyáltalán? – kérdezte egyszer saját magától a pesti rokon. De erre is Lin-csi adta meg a választ, pedig az apát őszintén óvni akarta őt a tudás kérdéseitől. Vékony jégen jár, aki idetéved, nem biztos, hogy épségben ér partot. Egykori szerzeteseit se kímélte, nem egyszer durván rájuk förmedt: – Erről soha ne kérdezzetek, hívek! Jobb lesz nektek nem tudni ezt! – De aztán előbb-utóbb megadta magát, nem várta meg, amíg a fejére olvassák: – Hiszen te mondtad, apát, hogy nem kérdezni bárgyúság!

– Hallgassátok hát a tudásról szóló tanítást! – fordult feléjük a Huoto folyó partján, s ezerkétszáz évvel később ugyanígy szólította meg a pesti tanítványt. – Alapjában véve kétféle tudást különböztetünk meg – kezdte Lin-csi –, *helyes* tudást és *helytelen* tudást. Helyes tudásnak azt nevezzük, amellyel semmi célunk a világon, csupán a tiszta látás. A színtiszta, józan és higgadt világlátás, mely kívülről szemléli tárgyát. A helyes tudás óvatos, érzékeny kapcsolatot tart a világgal, nem avatkozik annak folyásába; kíváncsian, eltűnődve nézi, s örökkön azt reméli, hogy meglátja benne a szabályt. Megismeri a részleteit, s kilesi az egész működését.

A helyes tudást tehát csak az érdekli, ami kifürkészhetetlen. Nem tudjuk, mi mozgatja a világok változását, van-e a változásoknak értelme, célja, iránya. A helyes tudást azonban nem ijeszti a nemtudás. Semmi sincs, amitől elfordulna, egyformán vonzza közel és távol, mély és sekély, szépség és csúfság. A helyes tudás sohasem hallatja hangját. Néma és hűvös, mint a csillag – fejezte be tanítását a helyes tudásról Lin-csi apát, s mikor a pesti rokon arcán látta, hogy várja a folytatást, hozzátette: – A helyes tudás birtoklása a legfőbb áldás. Birtokában nem ragadhat el a szenvedély, nem kell félnünk sem házunk romlásától, sem a megbecsülés hiányától, de még a restség szégyenletes hírétől sem. A helyes tudás birtoklása a legteljesebb szabadság, maga az égi pártfogás.

A pesti rokon följegyezte magának a tanítás szavait, majd hosszan elgondolkozott, hogy a nyugati világ vajon ismeri-e ezt a féle tudást. Na és, ha ismeri, minek nevezi? Itt is helyes tudás a neve? És törekednek rá az emberek? Ha ezt nevezzük helyes tudásnak, akkor mi a helytelen? Nem kellett sokáig várnia a válaszra, erről is felvilágosította az apát. – Nem helyes tudásnak azt a tudást nevezzük, amellyel különféle célokra tör az ember. A nem helyes tudás a haszonért van, s ösztönzője a lázas munka-

vágynak. Nyers akarással közelíti meg a világot, s a legszorosabb kapcsolatra vágyik vele.

A nem helyes tudás fojtogatja a világot. Örömmel ragadja meg és emeli ki részleteit, s szenvedélyesen hatol az anyagi részek belsejébe. Az egész működésében a szabály zavarja leginkább, melynek helyébe a saját elveit állítaná, hogy azokkal szabályozzon. Hatalommal bír az anyagi világ felett, amelynek elemeit szabadon rendezgeti. Ezt nevezi alkotásnak. E művelet a helyes tudás szempontjából teljességgel értelmetlen.

Az alkotás pompás, ám veszedelmes játék, mely a nem helyes tudás birtokosát lenyűgözi, mint a gyermeket. Az elbűvölt gyermek sohasem tudja abbahagyni a rögeszmés játékot, élete értelmét ez a rítus adja. Az alkotás hőse színes cserépcsörgőjét rázza; csörömpöl és harsog, mint körülötte a világ – fejezte be tanítását a nem helyes tudásról Lin-csi apát.

A pesti rokont nem érte váratlanul, hogy az apát szavaiban több helyen is saját gondolataira ismert. Nem először történt ez meg velük, ilyenkor már egyikük sem csodálkozott. Végtére is rokonok, kell, hogy legyen közöttük hasonlóság. Az apát válaszaiból pedig a fiatalember máris elkészíthette összevetését a régi ázsiai és a nyugati fogalmak között.

A pesti rokon, akárhogy kerülgette is, kénytelen volt bevallani magának: a nyugati szellem nem sokra tartja az olyan tudást, amellyel „semmi célunk a világon". Nem tiszteli a színtiszta, józan és higgadt világlátást, amely „óvatos, érzékeny kapcsolatot tart a világgal, és nem avatkozik annak folyásába". Látta ő már rég, hogy a nyugati gondolat nem tiszteli a valóságot, hősei a világ örökös, vég nélküli átalakításával vannak elfoglalva. Az anyag minden új állapotából újabb és újabb előnyöket remélnek. Ez sokkal inkább a nem helyes tudásból származó célokra, törekvésekre emlékeztette. Keserű belátással és fájdalommal vette tudomásul, hogy olyan világban él, amelynek lakóit nem érdeklik a messzire mutató jelenségek, a messzeható tudás. A holnap eredményeit várják türelmetlenül, erre épülnek elveik.

Már a Lin-csi apáttal kialakult szoros kapcsolatát megelőzően is a pesti fiatalember ezt a tudást nevezte egyszer használatos tudásnak, amely döntően tárgyi ismeretekből áll, és egyetlen élethelyzetben használható csupán. Azt a zárt nyitja, amelyiknek a kulcsa. A körülmények változásával ez a tudás szinte azonnal érvényét veszíti, azaz használhatatlanná válik. Nem mondható tehát különösebben értékesnek, ám a fennmaradás, a holnapi haszon érdekében feltétlenül szükségünk van rá. Be kell jutnunk a megmaradás házába.

– Ezzel szemben – foglalta szavakba további elgondolásait Lin-csi apát pesti rokona – az úgynevezett helyes tudás minden élethelyzetben és

mindenkor előnyösen használható. Ez a tudás életre szóló. Pártfogó és óvó, „amelynek birtokában nem ragadhat el a szenvedély”, amelynek birtoklása egyszerre szabadság és biztonság. Körültekintően figyel a viszonyokra, számításba veszi a hatásokat és a visszahatásokat, alapelve a kölcsönösség – fogalmazta meg saját gondolatait a Lin-csi apát által helyesnek nevezett tudásról a pesti rokon. Ezt a tudást ő szemléleti tudásnak nevezte, és minden zárat nyitott vele.

Összevetve a nyugati kultúrában csaknem egyeduralkodó, úgynevezett nem helyes tudással, a fiatalember megállapította, hogy sokkal nagyobb biztonságban érezné magát a régi Kelet lakóinak érzékeny, óvatos, kipróbált szabályokat követő világában. Csakhogy bármennyire szeretne is, nem élhet az ember a távoli múltban, s nem válogathat kedvére a kultúrák között. Ha tehetné, akkor se lenne bölcs dolog váltogatni a szemléletet, cserélgetni a kultúrákat. Az elme világossága is könnyen elhomályosul, és a lélek sebei sem gyógyulnak nyomtalanul.